

УДК 378.22:316.46-057.87:[37.091.59]

ЮРІЙ КРАЩЕНКОПолтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка**КОГНІТИВНИЙ КРИТЕРІЙ ВИХОВАНOSTІ
ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
У СИСТЕМІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Охарактеризовано когнітивний критерій вихованості лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування. Виокремлено відповідні показники критерію – знання про лідерство, закономірності розвитку колективу, організаторську діяльність, студентське самоврядування.

Ключові слова: критерій, лідер, колектив, знання, лідерські якості, система студентського самоврядування, майбутній учитель.

Постановка проблеми. Аналіз сучасного стану шкільної практики свідчить про те, що кожному майбутньому вчителю слід цілеспрямовано виховувати в собі лідерські якості. Це застереже у професійній педагогічній діяльності від безпорадності, а також небезпеки бути нудним і нав'язливим, «чужаком» в учнівському та вчительському колективах.

Виховний вплив, який здійснює студентське самоврядування на його учасників, членів та активістів, досить потужний. У системі студентського самоврядування виховуються лідерські (організаторські, комунікативні, морально-етичні) якості, громадянськість та соціальна активність майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Систему студентського самоврядування визначаємо як цілісний структурний механізм, який дозволяє студентам шляхом самоорганізованої діяльності брати участь у керівництві справами свого колективу у взаємодії зі всіма органами управління вищим навчальним закладом, захищати власні права та інтереси, сприяє гармонійному розвитку особистості майбутнього фахівця, виховуючи лідерські якості, соціальну активність [8, с. 7].

Лідерські якості – сукупність характеристик особистості, які допомагають їй займати позицію лідера в групі, виявляються в організаторських здібностях, умінні здійснювати значний вплив на поведінку і настрої людей, бути прикладом для наслідування. Оскільки професія вчителя є однією із найбільш складних і відповідальних, то вимагає від особистості високого рівня вихованості лідерських якостей (Н. Мараховська, Н. Семченко).

З'ясовано: якщо майбутній учитель має високий рівень вихованості лідерських якостей, він може на партнерських засадах продуктивно взаємодіяти із школярами, колегами і класними колективами. Відповідно, виховання лідерських якостей є стрижневим напрямом підготовки майбутнього вчителя, оскільки значною мірою детермінує його професійну майстерність [8, с 6].

Виховання лідерських якостей майбутніх учителів інтерпретуємо як організований і цілеспрямований розвиток особистісних характеристик (активності, ініціативності, рішучості, самостійності, комунікативних, організаторських, рефлексивних умінь), необхідних для успішної педагогічної діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У вищій педагогічній школі за раз тільки створюються передумови виховання лідерських якостей студентів, здатних у подальшому до активної, творчої, ініціативної вчительської діяльності. Тому актуалізується необхідність розробки характеристики когнітивного критерію, відповідних показників та рівнів вихованості лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховний процес вищого педагогічного навчального закладу слід конструювати таким чином, щоб він сприяв усебічному розвитку в педагога-лідера таких рис, як справедливість, уміння захистити слабшого, згуртувати колектив. «Лідер має бути прикладом для дітей у всьому – від зовнішнього вигляду до вміння

захопити справою, словом, однією своєю присутністю він зміцнює сили колективу, веде його до перемоги», – стверджує І. Кончиц [4, с. 8].

Для розробки когнітивного критерію вихованості лідерських якостей майбутніх учителів визначимо сутність поняття «критерій». Це слово грецького походження, що в перекладі означає «засіб для рішення». У контексті нашого дослідження прийнятним вважаємо визначення поняття «критерій», дане А. Галімовим: критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна спрямованість, визначеність критерію виражається в конкретних показниках [2, с. 92].

Ступінь виявлення критерію виражається в його сутнісних компонентах – показниках. Великий тлумачий словник сучасної української мови констатує, що показник – це «свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь» [1, с. 838]. Найточнішими показниками є ті, що відображають якість, реалізовану в діяльності.

Є різні підходи до визначення критеріїв сформованості, розвитку чи вихованості лідерських якостей, які використовують дослідники. Так, вивчаючи формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу, Н. Мараховська виділила наступні критерії та їх показники: мотиваційний (показник: прагнення стати лідером у педагогічній діяльності), когнітивний (показник: характер засвоєння знань про лідерство в педагогічній діяльності), операційний (показник: лідерські вміння), контроль-коригувальний (показник: стійкість лідерської позиції) [11, с. 79-80].

Критерії та показники сформованості лідерських якостей студентів виокремила також Л. Шигапова: когнітивний (прийняття ролі лідера) (показники: інтерес до організаторської діяльності, пошук нестандартних рішень, інтеграція інтересів групи, розширення комунікативних контактів), статусно-компетентнісний (прийняття групою лідера) (показники: делегування повноважень, діловий статус, емоційний статус, референтність), емоційний (уплив на послідовників) (показники: розв'язання конфліктів, емоційно-вольовий уплив, психологічний такт, регулювання відносин), діяльнісний (унесок в групову діяльність) (показники: організація взаємодії, використання організаційного алгоритму, спрямованість на досягнення результату, корекція діяльності групи) [15, с. 75-78].

Інший підхід знаходимо в Л. Конишевої, яка за критерій бере сформованість тих чи інших лідерських якостей. У дослідженні Л. Конишевої визначено активність, ініціативність, самостійність, рішучість, комунікативні та організаторські уміння як найважливіші для лідера. До кожної з цих якостей вчена розробила показники та рівні сформованості [5, с. 85-86].

Власну класифікацію лідерських якостей розробила Н. Семченко, визначивши систему провідних для педагогів лідерських якостей (інтелектуально-креативні, морально-вольові, організаторсько-ділові, емоційно-комунікативні) та розробила критерії сформованості до кожної з цих груп [13, с. 63-81].

Система освіти ієрархічна за своєю сутністю, тому прояв вихованості лідерських якостей професійно обумовлений в педагогічній діяльності. Так, талановитий директор, учитель, вихователь має об'єднувати в собі лідера, визнаного групою, і людину «призначену згори». Як уважав А. Макаренко, вміння наказувати і підкорятися робить людину громадянином істинно демократичного суспільства. Цю тезу він досконало реалізував у самоврядуванні колективу колоністів [7].

Фактично, в студентському самоврядуванні виховуються ті лідерські якості, які необхідні майбутньому вчителю у професійній діяльності. Орієнтуючись на результати досліджень І. Бега, М. Гриньової, І. Зязюна, Л. Кравець, О. Леонтєва, А. Лутошкіна, А. Макаренка, В. Радула, С. Рубінштейна, Л. Уманського, нами уточнено зміст когнітивного, емоційно-ціннісного, професійно-діяльнісного, саморегуляційно-рефлексивного критеріїв вихованості лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування [8, с. 7].

Охарактеризуємо більш детально когнітивний критерій. Знання – базовий складник когнітивного критерію вихованості лідерських якостей. Знання, у вузькому значенні, це – понятійно-фактична складова навчального матеріалу, яка вміщує взаємопов'язані факти, закономірності, теорії, узагальнення, терміни окремої галузі науки [3, с. 222-225]. Без відпо-

відних знань важко набути вміння, таким чином, знання є основою теоретико-практичної підготовки майбутнього вчителя для результативного здійснення професійної діяльності.

Когнітивний критерій характеризує психологічну готовність до прийняття майбутнім учителем ролі лідера в студентському самоврядуванні. Щоб продуктивно здійснювати діяльність у студентському самоврядуванні, необхідні організаторські знання, під якими А. Лутошкін розуміє сукупність відомостей у галузі організаторської роботи, розуміння цілей, задач і правил діяльності, знання особливостей особистості й колективу [9, с. 15-16]. Учений рекомендує лідерам читати необхідну літературу, дослухатися до порад досвідчених людей, уважно спостерігати за діями інших організаторів.

Автори сучасного підручника «Педагогічна майстерність» І. Зязюн, Л. Крамущенко, І.Кривонос, В. Семиченко, Н. Тарасевич розглядають знання як базовий складник професійної компетентності вчителя. Знання мають бути комплексними, особистісно забарвленими та постійно оновлюватись [12, с. 27].

Когнітивний критерій проявляється через показники: інтерес до лідерства та організаторської діяльності в студентському самоврядуванні, інтеграцію інтересів студентського колективу, готовністю лідера до створення в самоврядуванні атмосфери згуртованості та взаємопідтримки, що проявляється в позитивній діяльності.

Але знання майбутнього учителя – це не просто сума знань про лідерство й студентське самоврядування, а особистісно забарвлена усвідомлена система, де є місце власній оцінці, критичному погляду. Як стверджував А. Макаренко: «Головне в житті не саме знання, а та гармонія, яка виявляється, коли знання добре вміщені в душі, та філософія, яка визначає людину, її світогляд» [10, с. 107].

У рамках когнітивного критерію виділяємо таку структуру знань:

– *знання про лідерство* (домінуючі лідерські якості, сучасні теорії та стилі лідерства, формальне та неформальне лідерство, закономірності розвитку колективу (команди), розуміння особливостей організаторської діяльності);

– *знання про студентське самоврядування* (мету, завдання, принципи, функції, організаційні форми студентського самоврядування, його правову та економічну основу діяльності, механізми впливу студентського самоврядування на якість освіти майбутніх учителів, захисту прав осіб, що навчаються; ці знання мають трансформуватися в готовність брати участь у справах самоуправління своєї академічної групи, факультету, гуртожитку, вищого педагогічного навчального закладу).

Як стверджують Л. Уманський та А. Лутошкін, «підготовленість організатора – це його знання, навички, уміння, досвід» [14, с. 37]. Знання справи лідер студентського самоврядування має поєднувати з підготовкою в галузі менеджменту та лідерства, спеціальною організаторською підготовкою.

Отож, щоб ефективно здійснювати самоврядування, майбутнім учителям необхідні базові відомості про соціально-психологічні і педагогічні аспекти лідерства; про особливості управлінської та організаторської діяльності в колективі; про особливості міжособистісних взаємин; про особистість самого лідера.

З метою уточнення показників та рівнів вихованості когнітивного критерію лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування нами проведено анкетування 438 студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Відповідаючи в анкеті на відкрите запитання «Лідерство я розумію...» студенти зазначають, «як сукупність рис і якостей особистості, які допомагають бути лідером» (Алла Б.), «як уміння вести за собою, переконувати у правильності власної думки» (Яна Р.), «становище людини в суспільстві, що охоплює бачення, планування, прийняття рішень» (Каріна Т.), «направляти, допомагати та розвивати свій колектив у потрібному напрямку, при цьому виходячи з потреб та побажань кожного» (Оксана К.), «перевага однієї або кількох особистостей над іншими членами групи, що проявляється в процесі керівництва ними» (Катерина М.), «виділення себе з кола людей завдяки яскраво вираженим особистісним якостям» (Валерія Г.), «коли людина впевнена у власних силах і може вести за собою інших, бути при-

кладом для них» (Наталія К.), «ефективно організувати команду, для якої лідер виступає прикладом» (Тетяна М.).

Тобто знання та уявлення майбутніх учителів про лідерство формуються здебільшого на основі власного досвіду діяльності в студентському самоврядуванні (включення в лідерську діяльність або спостереження за іншими лідерами), а також під впливом соціальних умов. Саме цим пояснюється, що образ лідера в студентів має характер стереотипу.

Так, коли ми запропонували майбутнім учителям намалювати лідера та його атрибути, то 58 % студентів зображують лідера в центрі композиції як особу в костюмі, з галстуком та дипломатом. Тобто майбутні вчителі часто ототожнюють лідерство і керівництво, формальне і неформальне лідерство. Тільки частина студентів (18 %) сприймають лідера в інноваційному образі, як перетворювача світу.

Відповідаючи на відкрите запитання «Я лідер, бо...» майбутні вчителі, котрі беруть участь у студентському самоврядуванні, стверджують: «мене обрали студенти, бо я вмію спрямувати студентську ініціативу, організувати роботу» (Роман К.), «завжди йду на допомогу студентам» (Катерина Я.), «комунікабельний, умію швидко пристосовуватися до змінних умов, можу приймати оптимальні рішення» (Максим Ш.), «є соціально активною і діяльною людиною, прагну вдосконалити себе і суспільство, вмію нестандартно оперативно та творчо вирішувати будь які життєві ситуації» (Дарія Ч.), «маю чітку позицію, власну думку та ціль, для досягнення якої докладаю всіх зусиль» (Михайло Р.), «маю авторитет серед людей» (Василь Б.), «беру на себе відповідальність приймати важливі рішення та нести за них відповідальність» (Віталій Ш.), «прагну здобути повагу серед людей, самореалізуватись» (Анна М.).

Тобто, майбутні вчителі тісно пов'язують лідерство з організаторською діяльністю, соціальною активністю, альтруїстичними устремліннями, управлінськими функціями, вольовими зусиллями, прагненням змінити себе та світ на краще, бажанням самореалізації, незалежністю, авторитетністю, відповідальністю.

На запитання «Студентське самоврядування – це...» ми отримали наступні відповіді: «Сфера студентської діяльності, в якій студенти реалізують свої ідеї та виконують певні доручення» (Алла Б.), «Це система самостійних органів, які представляють інтереси студентів у вищому навчальному закладі» (Тетяна М.), «Це група людей, яка має багато власних спільних інтересів і намагається їх впровадити в життя» (Юрій М.), «Група студентів, яка бере активну участь в житті університету» (Тетяна Ш.), «Свідома, активна частина студентства, яка захищає права студентів, організовує їх культурну та просвітницьку діяльність» (Оксана М.).

Майбутні вчителі здебільшого сприймають студентське самоврядування як активну, найбільш дієву частину студентської громади вищого навчального закладу. Лише 21 % студентів знають, що студентське самоврядування покликане захищати права та інтереси осіб, які навчаються. Ще менше (8 %) майбутніх учителів указують, що студентське самоврядування має брати участь в управлінні вищим навчальним закладом. Тільки 14 % студентів переконані, що студентське самоврядування має виборний характер. Останнє вказує, що подекуди існує практика «призначати» студентське самоврядування замість його демократичного обрання.

Аналіз відповідей на запитання «Чим має займатися студентське самоврядування? Які питання вирішувати?» свідчить, що відносна більшість майбутніх учителів (35,8 %) вважають, що студентське самоврядування займається організацією культурно-дозвілєвої та спортивно-оздоровчої діяльності (КВК, дискотеки, змагання, спартакіади тощо). Решта функцій студентського самоврядування в уявленні майбутніх учителів виглядає наступним чином: 14,2 % – захист і представництво прав та інтересів осіб, які навчаються, 10,5 % – розподіл місць у гуртожитках, 8,1 % – робота студентських ЗМІ (радіо, газети, інтернет-портали, сторінки в соціальних мережах тощо), 7,1 % – оцінка якості викладання, 4,5 % – організація студентської науки, наукових товариств, 3,1% – розподіл стипендій, 2,7 % – контроль за успішністю та дисципліною, 2,2 % – узгодження розкладу занять, заліків, екзаменів, 2,0 % – сприяння працевлаштуванню студентів. Майже десята частина майбутніх учителів (9,8 %) переконані, що студентське самоврядування повністю не виконує жодну з перерахованих функцій.

У свідомості майбутніх учителів студентське самоврядування тісно пов'язане з культурно-дозвілєвою та спортивно-оздоровчою діяльністю. Звідси можна зробити висновок,

що студенти мають поверхові, здебільшого емпіричні знання про завдання та функції системи студентського самоврядування.

Ми також проаналізували відповіді майбутніх учителів на запитання анкети «Що перешкоджає розвитку студентського самоврядування?». Студенти стверджують, що це: «Короткий термін діяльності студентських лідерів. Відсутність ефективної передачі знань про студентське самоврядування молодшим поколінням. Відсутність командної роботи. Значна амбіційність лідерів» (Данило М.), «Низька активність студентів» (Тетяна Ч.), «Відсутність механізму фінансування студентського самоврядування» (Євген С.), «Обмеження з боку керівництва факультету та університету. Відсутність стимулювання активістів» (Микола К.), «Необізнаність студентів про студентське самоврядування» (Оксана С.), «Низька громадянська позиція більшості студентів. Боязнь бути виключеним з вишу за розходження своїх поглядів з позицією керівництва закладу» (Катерина С.), «Студенти не зацікавлені бути учасниками студентського самоврядування» (Юлія П.).

Значна частина майбутніх учителів головною перешкодою в діяльності студентського самоврядування вбачає необізнаність студентів з його можливостями та функціями (42,7 %), на низький рівень активності самих студентів вказують 34,1 % респондентів. У зв'язку з цим необхідна розробка дієвих методів залучення майбутніх учителів до роботи в системі студентського самоврядування на основі якнайширшого інформування про її завдання, функції та фактичну діяльність. Цьому також сприятиме популяризація та створення позитивного іміджу студентського самоврядування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз теоретичних напрацювань та емпіричних досліджень дає підстави для характеристики рівнів вихованості лідерських якостей майбутніх учителів за когнітивним критерієм – високого, середнього та низького.

Високий рівень вихованості лідерських якостей за когнітивним критерієм характеризується: прагненням поглиблювати власні знання з лідерства та організаторської роботи, усвідомленням сутності формального та неформального лідерства, знанням закономірностей розвитку колективу, формування командного духу; знанням та усвідомленням мети, завдань, принципів, функцій діяльності системи студентського самоврядування, здатності брати участь у справах самоуправління від рівня своєї академічної групи до вищого навчального закладу.

Середній рівень вихованості лідерських якостей за когнітивним критерієм проявляється в бажанні поповнювати свої знання з лідерства та студентського самоврядування під впливом заохочення, неусвідомленні зв'язків між стилями лідерства та стадіями розвитку колективу в студентському самоврядуванні; знанні, не достатньому усвідомленні головних завдань діяльності студентського самоврядування; тільки з допомогою викладача може встановити взаємозв'язок між знаннями про лідерство, студентське самоврядування та майбутньою професійною педагогічною діяльністю.

Низький рівень вихованості лідерських якостей за когнітивним критерієм характеризується наступним чином: суть лідерства розуміє на емпіричному рівні, відсутнє бажання здобути знання з лідерства чи студентського самоврядування; має поверхові уявлення про студентське самоврядування як форму організації дозвілля студентів; не здатний самостійно брати участь у справах самоуправління групи, факультету, гуртожитку чи вищого навчального закладу.

З метою цілісного виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування розроблена відповідна методика та молодіжний проект «Школа місцевого і студентського самоврядування «Лідер майбутнього» [6, 8].

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпін'я : Перун, 2002. – 1440 с.
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : [монографія] / А. В. Галімов ; Нац. академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2004. – 376 с.
3. Ильина Т. А. Педагогика : курс лекций : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / Т. А. Ильина. – М. : Просвещение, 1984. – 496 с.

4. Кончиц І. Як визначити лідера в дитячому колективі / І. Кончиц // Психолог. – 2006. – № 20. – С. 8.
5. Конишева Л. Н. Формирование лидерских качеств студентов посредством участия в деятельности органов самоуправления : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. Н. Конишева. – Киров, 2009. – 189 с.
6. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у Полтавському молодіжному проекті „Школа місцевого і студентського самоврядування „Лідер майбутнього” / Ю. П. Кращенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – № 3. – С. 398–404. – (Педагогіка).
7. Кращенко Ю. П. Сучасне студентське самоврядування в контексті ідей А. Макаренка / Ю. П. Кращенко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011 – Вип. 8, ч. 1. – С. 194–199. – (Педагогічні науки).
8. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Ю. П. Кращенко ; Ін-т проблем виховання НАПН України. – К., 2012. – 20 с.
9. Лутошкин А. Н. Как вести за собой: Старшеклассника об основах орг. работы / А. Н. Лутошкин ; под ред. Б. З. Вульфова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1986. – 208 с.
10. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / А. С. Макаренко ; АПН ССР ; [редкол. М. И. Кондаков, В. М. Коротов, С. В. Михалков, В. С. Хелемендик]. – Т. 8. – М. : Педагогика, 1986. – 336 с.
11. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Мараховська ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2009. – 254 с.
12. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, О. Г. Мирошник, В. А. Семиченко, Н. М. Тарасевич ; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К. : СПД Богдано-ва А. М., 2008. – 376 с.
13. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. О. Семченко. – Х., 2005. – 215 с.
14. Уманский Л. И. Психология и педагогика работы комсорга / Л. И. Уманский, А. Н. Лутошкин. – 3-е изд. – М. : Мол. гвардия, 1984. – 206 с.
15. Шигапова Л. П. Формирование лидерских качеств студентов вуза в деятельности органов самоуправления : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. П. Шигапова. – Казань, 2008. – 228 с.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2013.

Ю. Кращенко

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко

КОГНИТИВНЫЙ КРИТЕРИЙ ВОСПИТАННОСТИ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В СИСТЕМЕ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Охарактеризован когнитивный критерий воспитанности лидерских качеств будущих учителей в системе студенческого самоуправления. Выделены соответствующие показатели критерия – знания о лидерстве, закономерностях развития коллектива, организаторской деятельности, студенческом самоуправлении.

Ключевые слова: критерий, лидер, коллектив, знания, лидерские качества, система студенческого самоуправления, будущий учитель.

Y. Krashchenko

V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Poltava

COGNITIVE CRITERION OF LEADER QUALITIES BREEDING OF FUTURE TEACHERS IN THE SYSTEM OF STUDENT SELF-GOVERNMENT

The cognitive criterion of leader qualities breeding in the system of student self-government is characterized. The corresponding indicators of the given criterion, such as knowledge about leadership, conformities to the development of student community, organizational activities, student self-government are determined.

Key words: criterion, leader, student community, knowledge, leader qualities, the system of student self-government, future teacher.